

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45,1-8)

Motyw ziemi należy do najważniejszych tematów biblijnych. Pojawia się już w opisie stworzenia (Rdz 1,1-2.10-11.15.17), obietnicy danej Abrahamowi (Rdz 12,7), objawienia się Boga Jahwe (Wj 3,5) czy wkroczenia Izraelitów do Kanaanu (Joz 1,2; 2,14; 5,6). Kolejne epoki były czasem zagospodarowywania tego daru Jahwe dla narodu. Dokonywało się to pośród licznych przeciwieństw. Miały one zarówno charakter zewnętrzny (obce ludy), jak i wewnętrzny (odstępstwa Izraela).

Istotą daru ziemi było zamieszkanie pośrodku niej Jahwe, czczonego przez naród wybrany. Na pustyni świętość stanowił ruchomy przybytek, taka była również ziemia Izraela (Wj 25–26; Joz 22,19; 1 Sm 1,9), aż do zbudowania przez Salomona świątyni (1 Krl 5–6). Jednak w 587 r. przed Chr. Jerozolima wraz z sanktuarium uległa zniszczeniu na skutek interwencji Nabuchodonozora. Był to już drugi najazd na Judeę władcy babilońskiego, który pierwszy raz opanował miasto w 597 r. przed Chr. i uprowadził w głąb swego imperium mieszkańców Jerozolimy i okolic. Wśród nich znaleźli się król Jojakin oraz młody syn kapłana Buziego Ezechiel (Ez 1,1-3). Zesłanie było nowym

doświadczeniem Judejczyków¹. Pierwszy raz od czasów Jozuego znaleźli się poza swoją ziemią. Największą stratą był brak obecności Jahwe. W obliczu powstałego zamętu do zesłańców przemówił w Babilonii Ezechiel, który został powołany na proroka oraz stróża (Ez 1–3). Wywodzący się z kręgów kapłańskich prorok podjął w swej misji najważniejsze kwestie dla wygnańców. W centrum jego przesłania znalazła się obecność Jahwe pośród narodu oraz ziemia jako miejsce tej obecności. Motywy te pojawiają się w wielu miejscach Księgi Ezechiela. W niniejszym artykule przeanalizowany zostanie krótki fragment (Ez 45,1-8)², w który powyższe kwestie poruszono w relacji z ostatniej wizji proroka (Ez 40–48). Szczegółowa analiza tekstu Ez 45,1-8 ma na celu ukazanie specyfiki Ezechielowej teologii ziemi w kontekście wzbudzania nadziei na powrót zesłańców do utraconej ojczyzny. Przesłanie proroka ma również wymiar eschatologiczny, stąd jest także istotne dla teologii Nowego Testamentu oraz doświadczenia życia Kościoła. Te kwestie również zostaną uwzględnione w artykule.

Tekst i kontekst Ez 45, 1-8

W koncentrycznej strukturze wizji (Ez 40–48) fragment Ez 45,1-8 stanowi centralną część³. Składa się z dwóch partii: pierwsza zawiera informacje na temat podziału obszaru świętego (w. 1-6), a druga traktuje o posiadłości księcia (w. 7-8)⁴:

¹ Por. A.S. JASIŃSKI, *Księga Proroka Ezechiela. Nowy Komentarz. Wstęp*, cz. I, Opole 2016, s. 65–70.

² Fragment ten opisuje sytuację „ziemi” już po relacji o powrocie chwały Jahwe do świątyni (Ez 43,1-9).

³ F.-L. Hossfeld proponuje następującą strukturę tekstu Ez 40,1 – 48,35:

A (Ez 40,1 – 42,20) Nowa świątynia i jej struktura

B (Ez 43,1-12) Chwała Jahwe wraca do świątyni

C (Ez 43,13 – 46,24) Nowy kult i jego struktura

B' (Ez 47,1-12) Źródło świątyni

A' (Ez 47,13 – 48,35) Nowa ziemia i jej struktura.

Por. F.-L. HOSSFELD, *Das Buch Ezechiel*, w: E. ZENGER (red.), *Einleitung in das Alte Testament*, Stuttgart 1998, s. 451.

⁴ Tłumaczenie własne, które uwzględniła specyfikę składni hebrajskiej.

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45,1-8)

45 ¹A gdy przydzielicie ziemię w dziedzictwo, wybierzeć dar dla Jahwe, święty z ziemi: długość dwadzieścia pięć tysięcy (łokci), (to jest) długość, a szerokość dwadzieścia tysięcy (łokci); święta (ona) będzie na całym obszarze swym wokoło. ²I będzie z tego dla miejsca świętego (obszar) pięćset na pięćset (łokci), kwadrat dookoła; i pięćdziesiąt łokci wolnego miejsca dla niego dookoła. ³I z miary tej odmierzysz długość dwadzieścia pięć tysięcy (łokci) i szerokość dziesięć tysięcy (łokci), i na nim będzie miejsce święte, święte świętych. ⁴Święta (część) z ziemi, ona dla kapłanów posługujących (w) miejscu świętym będzie, (dla kapłanów) zbliżających się, aby służyć Jahwe, i będzie (to) dla nich miejsce na domy, i miejsce święte dla miejsca świętego. ⁵I dwadzieścia pięć tysięcy (łokci) długości i dziesięć tysięcy (łokci) szerokości, i będzie (to obszar) dla lewitów posługujących (w) świątyni; dla nich (będzie) na własność: dwadzieścia sal. ⁶Także na własność miasta dacie pięć tysięcy (łokci) szerokości i długości dwadzieścia pięć tysięcy (łokci), obok daru świętego, dla całego domu Izraela (to) będzie (dziedzictwem). ⁷I dla księcia (dacie) z tej i z tamtej (strony) dla daru świętego, i dla własności miasta, przed obliczem daru świętego, i przed obliczem własności miasta od strony zachodniej, na zachód, i od strony wschodniej, na wschód, a długość tak jak jeden podział, od granicy zachodniej do granicy wschodniej ⁸dla ziemi, (która) będzie jego posiadłością w Izraelu; i nie będą uciskali więcej książęta Moi ludu Mojego, i ziemię dadzą dla domu Izraela, dla pokoleń ich.

Wojciech Pikor⁵ prezentuje chiastyczny układ najbliższego kontekstu tej wypowiedzi:

A (Ez 44,4-31) Kult pod auspicjami kapłanów.

B (Ez 45,1-8) Święta danina dla Jahwe z ziemi – udział w niej kapłanów, księcia i miasta.

A” (Ez 45,9–46,18) Kult pod auspicjami księcia.

W centrum tego fragmentu znajduje się temat daniny/dziedzictwa (תְּרִיבָה), na terenie którego leżała świątynia i przyległe do niej obszary zajmowane przez kapłanów, lewitów i miasto. Chodzi zatem o najważniejsze miejsce w całej ziemi Izraela. Jest to ważny tekst z tematyki prezentującej Torę nowej świątyni (Ez 40,6–46,18). Prorok rozpoczyna relację o tym miejscu bez wyraźnego

⁵ Por. W. PIKOR, *Rola ziemi w przymierzu Boga z Izraelem. Studium historyczno-teologiczne Księgi Ezechiela*, Lublin 2013, s. 324.

wstępu, odwołując się do czynności ludu: „A gdy przydzielicie ziemię w dziedzictwo” (Ez 45,1a). Ta bardzo zwięzła formuła podkreśla udział Izraela (kapłanów) w dziele „zagospodarowywania” nowej ziemi. Wszystko jednak dokona się zgodnie z postanowieniem Jahwe. W w. 9 pojawia się formuła posłania, która zaznacza początek nowej jednostki.

Tematyka dotycząca roli kapłanów zawarta jest w dwóch obszernych fragmentach opisu wizji⁶:

Kwestie kapłańskie		
Ez 44,5-31		Ez 45,8b–46,18
Ez 44,5-8	Opis dawnej służby	Ez 45,8b-12
Ez 44,9-27	Nowa odpowiedzialność	Ez 45,13–46,15
Ez 44,28-31	Dziedzictwo i posiadłość	Ez 45,16-18
Kwestie kapłańskie i książe		
Ez 45,1-8a	Przydział ziemi	

Kapłani zostali powołani wyłącznie do pełnienia służby Jahwe. Zapewniono im całe utrzymanie, a ich zadaniem było przewodzenie ludowi w dawaniu świadectwa o świętości Jahwe i jej strzeżeniu⁷.

Trzy teksty Ezechiela ukazują stopnie ewolucji w temacie dziedzictwa kapłańskiego⁸:

Ez 44,28	Kapłani nie mają żadnej swojej ziemi, ich dziedzictwem (אֲדָמָה) jest Jahwe.
Ez 45,1-5	Kapłani mogą budować swoje domy na własności przynależnej do Jahwe (תְּרוּמָה לַיהוָה) i należącej do przestrzeni świętej (קִדְשׁ מִן־הָאָרֶץ).
Ez 48,8-20	Dział kapłański będzie otaczał miejsce, na którym znajdzie się sanktuarium, jego teren będzie równocześnie otoczony działem lewitów; wszystko jednak będzie należało do Jahwe.

Świątynia oraz miasto nie będą zbudowane na terytorium jakiegokolwiek pokolenia. To gwarantowało harmonijne współzycie wszystkich plemion

⁶ Por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, New International Commentary on the Old Testament, Grand Rapids 1997, s. 650.

⁷ Por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, Pismo Święte Starego Testamentu XI, 1, Poznań 2013, s. 295.

⁸ Por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 650.

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45,1-8)

izraelskich. Świątynia była położona w centrum całej ziemi, a miary najważniejszych obszarów zostały zaprezentowane w tekście Ez 45,1-6.

Podział obszaru świętego (Ez 45,1-6)

Po przekazaniu informacji na temat obowiązków kapłanów prorok przechodzi (bez użycia formuły wprowadzającej) do tematu dziedzictwa ziemi (Ez 45,1-6). Fragment ten dzieli B. Tidiman⁹ według układu chiastycznego:

- A (w. 1) 25 tys. łokci na 10 tys. łokci: teren przeznaczony dla Jahwe
- B (w. 2) 500 łokci na 500 łokci: miejsce święte (wolne)
- C (w. 3) 25 tys. łokci na 10 tys. łokci: miejsce składania ofiar
- D (w. 4) Przybytek Jahwe
- C' (w. 5a) 25 tys. łokci na 10 tys. łokci: miejsce przeznaczone dla lewitów
- B" (w. 5b) Dwadzieścia sal przeznaczonych dla lewitów w miejscu świętym
- A' (w. 6) 25 tys. łokci na 5 tys. łokci: miejsce przeznaczone na miasto.

Cała przestrzeń oraz jej podział wraz z wyróżnieniem różnych miar służą prezentacji miejsca godnego do pełnienia służby Jahwe, składania ofiar przez kapłanów (w. 4) oraz utrzymywania porządku w całym kompleksie, do czego byli zobowiązani lewici, mający swoje miejsce wraz z 20 salami (w. 5)¹⁰.

W tekście dwa razy występuje Boże imię Jahwe (w. 1c.4e) oraz raz nazwa „Izrael” (w. 6e). Najważniejsze rzeczowniki to: ziemia (w. 1bd.4a), dziedzictwo (w. 1b), dar (w. 1c.6d), świętość (w. 1dg.4a.6d), długość (w. 1e.3b.5a.6c), szerokość (w. 1f.3c.5b.6), obszar/granica (w. 1h), miejsce święte (w. 2a.3d.4cg), kwadrat (w. 2c), miejsce (w. 2d.4f), miary (w. 3a), święta świętych (w. 3e), kapłani (w. 4bd), dom (w. 4f.6e), lewici (w. 5c), świątynia (w. 5d), własność (w. 5e.6a), sale (w. 5f), miasto (w. 6a). Najważniejsze czasowniki to: przydzielić (w. 1a), wybrać (w. 1c), odmierzyć (w. 3a), posługiwać (w. 4b.5d), zbliżyć się (w. 4d), służyć (w. 4e).

W tekście Ez 45,1-8 prorok przechodzi do nowego tematu: przydział ziemi. Wers 1 rozpoczyna formuła: „A gdy przydzielicie” (וּבְהַפִּילְכֶם)¹¹. Rdzeń נָפַל

⁹ Por. B. TIDIMAN, *Le Livre d'Ézéchiel*, t. 2, Edifac, Vaux-sur-Seine 2007, s. 244.

¹⁰ Egzegeza tekstu Ez 45,1-8 bazuje na moim opracowaniu: A.S. JASIŃSKI, *Komentarz do Księgi Proroka Ezechiela. Rozdziały 40–48*, Opole 2015, s. 168–174.

¹¹ Por. Ez 47,22; 48,29.

(upaść, rzucić, upuścić)¹² użyty w osnowie *hifil* wyraża również myśl o rzucaniu losów (por. Iz 34,17); w tekście Prz 1,14 występuje z technicznym określeniem **לוֹרָל** (los)¹³, którego brak w tekście Ezechiela¹⁴. Wyrażenie wprowadzające odwołuje się zatem do bardzo starej i powszechnie znanej praktyki stosowanej w Izraelu. Najstarszy opis odnosi się do rytu Dnia Przebłagania: „Następnie Aaron rzuci losy o dwa kozły, jeden los dla Jahwe, drugi dla Azazela” (Kpł 16,8). Ezechiel wprost o losie (**לוֹרָל**) wspomina jedynie w prorocztwie o zagładzie Jerozolimy (Ez 24,6); używa tu również czasownika **נָפַל**. Losy były drobnymi przedmiotami rzuconymi w celu poznania woli Bożej¹⁵. Za pomocą losów dokonano pierwszego podziału ziemi (Joz 14,2; por. Lb 26,55) oraz ustalano posługi świątynne (1 Krn 24,5). Arcykapłan posiadał *urim* i *tummim*, przechowywane w efordzie, w celu zasięgnięcia rady u Jahwe (Lb 27,21; 1 Sm 23,9-12). Taki sposób poznawania woli Jahwe nie był nigdy kwestionowany, a otrzymaną odpowiedź uważano za w pełni wiążącą.

Ezechiel wypełnia zatem misję Mojżesza i Jozuego (Tora i podział ziemi). Prorok słowami Jahwe zwraca się bezpośrednio do kapłanów („gdy przydzielicie”). Zapowiada ich czynności¹⁶, którymi będzie rzucanie losów, w celu dokonania nowego przydziału „ziemi w dziedzictwie” (**בְּנַחֲלָה**)¹⁷. Temat dziedzictwa anonsował prorok już wcześniej w kontekście negatywnym, czyli zapowiadając brak dziedzictwa ziemi dla kapłanów (Ez 44,28); dziedzictwo będzie natomiast udziałem pozostałych pokoleń. Prorok nie określa dokładnie czasu, w którym dokona się to losowanie; w tym momencie ważniejsze było dla niego stwierdzenie, iż gdy nastąpi czas dokonywania tych czynności, będzie musiał być najpierw wydzielony obszar wyjątkowy: „wybierzecie dar [**תְּרוּמָה**] dla Jahwe, święty z ziemi [**מִן־הָאָרֶץ**]” (w. 1b)¹⁸. Termin **תְּרוּמָה** w kontekście kultycznym oznacza poświęcony dar, ofiarę lub dział¹⁹. Ezechiel

¹² Por. WSHP I, s. 667.

¹³ **לוֹרָל** los, przydział przez losowanie, przeznaczenie, por. WSHP I, s. 175.

¹⁴ Por. Lb 26,55-56; 33,54; Joz 18,6.

¹⁵ Losy rzucono przed obliczem Jahwe (Joz 18,6.8.10), co wskazywało na Jego pierwszoplanową rolę w dokonywanym podziale, por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 651.

¹⁶ Pierwszorzędnym działającym pozostaje Jahwe (pomimo użycia tej formy gramatycznej), por. *tamże*.

¹⁷ Por. Ez 35,15; 36,12; 44,28; 46,16.17.18; 47,14.19.22.23; 48,28.29.

¹⁸ Chodzi tu o teren święty (**מִן־הָאָרֶץ**) sięgający po granicę wspomnianą w w. 1 (**בְּכָל־גְּבוּלָהּ**).

¹⁹ Por. WSHP II, s. 703-704.

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45,1-8)

o takich darach wspominał już w kontekście przepisów dotyczących kapłanów (Ez 44,30). Kapłani mieli mieć udział w darach ofiarowanych Jahwe²⁰. Rzeczownik תְּרוּמָה (dar dla Jahwe) został wzmocniony w w. 1 czasownikową formą תְּרִימוּ (hifil). Rdzeń רָוַם (powstać, wznosić się)²¹ w hifil może oznaczać czynność wyboru (daru); takie zastosowanie pojawia się w w. 1 (por. w. 18; Kpł 2,9; 4,8; Lb 15,19; Ezd 8,25). Ziemia Izraela miała zostać na nowo podzielona, a z jej obszaru (dosłownie: מְנוֹחֵהָ אֶרֶץ = z ziemi) miał być wydzielony specjalny obszar święty (קֹדֶשׁ) dla Jahwe – nie na podstawie losu (jak pozostałe terytoria), lecz będzie on „wybrany”. Chodzi o teren wyjątkowy, centralny i nadający sens wszystkim pozostałym częściom ziemi. Faktycznie jego wyboru dokonał Jahwe, lecz miał być uroczyste ogłoszony przez posługę kapłańską. „Dar dla Jahwe” to określenie terytorium wyjątkowego, w centrum którego będzie znajdować się obszar świątynny, a tym samym panowanie Jahwe: Jego chwały.

W drugiej części w. 1 prorok powraca do relacji o miarach (por. Ez 40,5 – 43,17). Nie ma mowy o przyrządzie mierniczym, można jedynie zakładać, że prorok stosuje tu miarę jednego łokcia (około 50 cm; por. w. 2)²². Długość obszaru ziemi miała wynosić 25 tys. łokci, czyli około 13 tys. m, natomiast szerokość będzie wynosić 20 tys. łokci²³, co daje około 10 tys. m²⁴. Wyznaczony obszar obejmował skrawek ziemi w kształcie prostokąta o bokach 13 × 10 km. Ta część ziemi „świętej będzie na całym obszarze swym wokoło”. Końcowa fraza w. 1 podkreśla wyjątkowy status wyznaczonego terytorium, był bowiem to „dar dla Jahwe”. Jego granice zostaną ściśle określone, a tym samym wybrany obszar będzie w pełni oddzielony od reszty dziedzictwa Izraela²⁵.

Obszar nazwany darem dla Jahwe (w. 1) będzie miał wewnętrzną strukturę: „I będzie z tego מְנוֹחֵהָ²⁶ dla miejsca świętego” (w. 2), w ramach której znaj-

²⁰ Wyrażenie: תְּרוּמָה לַיהוָה (dar dla Jahwe) w użyciu Ezechielowym podkreśla szczególny charakter ziemi przynależnej Jahwe (por. Ez 48,8-10), por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 651.

²¹ Por. WSHP II, s. 252.

²² J. Homerski sądzi, że chodzi tu o miarę trzciny (= 6 łokci świątynnych; por. Ez 42,16), por. TENŻE, *Księga Ezechiela*, s. 295.

²³ עֲשָׂרָה = εἰκοσι w LXX.

²⁴ „Długość” odnosi się do linii wschód – zachód, „szerokość” – do linii północ – południe, por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 295.

²⁵ Prorok powtarza w tej frazie temat świętości tego obszaru, który jest wiodący dla całego fragmentu, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, Saint Louis 2007, s. 1296.

²⁶ Formuła מְנוֹחֵהָ (z tego) wskazuje na szczególną cząstkę wyodrębnioną z większego obszaru wspomnianego w w. 1.

dowało się miejsce określone terminem **שְׁקֵלֵי** (miejsce święte). W jego centrum znajdować się miała budowla, którą można identyfikować ze świątynią (sanktuarium). Teren miał kształt kwadratu o boku 500 łokci (około 250 m). Liczba pięć pojawia się już tekście Ez 40,7 (długość filarów w bramie wschodniej), natomiast wymiar 500 łokci dominuje w późniejszym opisie, w którym są podane wymiary murów dziedzińca zewnętrznego (por. Ez 42,16-20)²⁷; miary te odpowiadają danym zawartym w w. 2. Zatem **שְׁקֵלֵי** to obszar całego kompleksu świątynnego, wewnątrz którego znajdowały się dziedzińce (zewnętrzny i wewnętrzny) oraz właściwa świątynia (**בַּיִת**). Ten obszar miał wyjątkowy charakter, oddzielony od pozostałych części daru dla Jahwe. Wokół niego znajdowało się wolne miejsce zwane **שְׂוֵת** (obszar pastewny należący do miasta, krańce)²⁸. W kontekście opisu Ezechiela chodzi tu o wydzielony obszar stanowiący granicę między **שְׁקֵלֵי** a pozostałymi częściami daru dla Jahwe²⁹, który mierzył 50 łokci (około 25 m); znajdował się dookoła terenu świątynnego³⁰. Wydzielony obszar, opisany wcześniej, będzie przestrzenią wyłączoną, siedzibą chwały Jahwe i posługi kapłanów.

Rozpoczynający w. 3 zwrot: „I z miary tej odmierzysz” (**תִּמְדוּרָה**)³¹ sugeruje bezpośrednie odniesienie do treści poprzedniej sentencji (w. 2). Miary tu podanie (w. 3) pasują jednak nie do w. 2, lecz do w. 1. Prorok zatem odnosi się do tego, co zapisał na początku rozdziału 45. Według w. 1 obszar daru (**תִּירוֹמָה**) dla Jahwe był w kształcie prostokąta o bokach 25 tys. na 20 tys. łokci, natomiast w w. 3 już mowa o mniejszym o połowę terytorium – o bokach 25 tys. na 10 tys. łokci. Obszar był czworobokiem o długości około 13 km i szerokości około 5 km. Była to przestrzeń przeznaczona dla Jahwe oraz kapłanów z domu Sadoka (podział całego kraju – zob. Ez 48). W centrum tego obszaru znajdować się miała świątynia; prorok nazywa całość sakralnej przestrzeni „miejscem świętym, święte świętych” (w. 3b). Aż trzy razy występuje tu rdzeń **שְׁקֵלֵי**, zatem cała zastosowana przez proroka formuła tworzy pieczęć terminologiczną, która

²⁷ „Dla czterech stron zmierzyl ją; (był) mur dla niej dookoła ze wszystkich stron długości pięć setek i szerokości pięć setek (łokci), aby oddzielić pomiędzy (tym, co) święte, (a tym, co) świeckie” (Ez 42,20).

²⁸ Por. WSHP I, s. 514.

²⁹ Nawet siedziby kapłanów nie mogą znajdować się w zbyt bliskim sąsiedztwie świątyni, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1296.

³⁰ Świątynia była nie tylko otoczona murem, lecz również niezamieszkałym pasem ziemi, por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 295.

³¹ Bardziej oczekiwana byłaby tu forma 2. os. I mn., por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1297.

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45, 1-8)

definiuje wydzielony i wymierzony obszar jako absolutnie oddzielony i niedostępny dla tego wszystkiego, co nie było częścią קֹדֶשׁ³².

Zwraca uwagę fakt różnorodności form gramatycznych występujących w w. 1-2: w. 1: „będziecie losować ziemię” (2. os. l. mn.; por. w. 6); w. 2: „odmierzysz długość” (2. os. l. poj.). Obszar (w. 3) miał być wymierzony przez samego proroka, względnie przez arcykapłana.

Sekwencja zawierająca potrójnie użycie rdzenia קֹדֶשׁ (w. 3) ma bezpośrednią kontynuację w w. 4, który rozpoczyna się formułą: קֹדֶשׁ מִן־הָאָרֶץ („Święta [część] z ziemi”)³³. Sfera świętości będzie konstytuowana przez kolejny fragment ziemi Izraela. Będzie to ziemia wyłączona z obszaru świeckiego (*profanum*). Święta (część) naznaczona zostanie przede wszystkim obecnością Jahwe, do którego przystęp będą mieli kapłani (כֹּהֲנִים)³⁴. Ich obecność została określona dwoma formami: מְשֻׁרְתֵי (posługujący)³⁵ oraz הַקְּרִבִּים (zbliżający). Czasownik שָׂרַת występuje dwukrotnie w w. 4 i nawiązuje do wielu wypowiedzi wcześniejszych (Ez 44, 11.12.15.16.17.19.27)³⁶. Odnosi się on zarówno do posługi kapłanów, jak i lewitów i oznacza służbę ściśle związaną z kultem ofiaricznym w świątyni. Ta posługa polegała na liturgicznym zbliżaniu się do Jahwe (por. Ez 44, 15).

W w. 4 aż trzy razy występuje określenie מִקְדָּשׁ (miejsce święte), co ma charakter unikatowy na tle całego fragmentu Ez 40–48³⁷. Przestrzeń nazwana מִקְדָּשׁ będzie miejscem rezydencji kapłanów³⁸, oni tam będą budować swoje domy (בָּתִּים), obok jedyne go domu (בַּיִת), czyli właściwej świątyni, która również (i przede wszystkim) jest miejscem świętym³⁹.

³² Rdzeń קֹדֶשׁ stał się swoistym kodem w opisie unikalnego charakteru opisywanej rzeczywistości.

³³ Zaznaczony temat przydziału ziemi kapłanom i lewitom został tu anonsowany i zgodnie z Ezechielowym stylem rozwinięty w dalszych partiach Księgi (Ez 48, 8-22), por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1294.

³⁴ Chodzi o potomków Sadoka, którzy nie pobłądzili (por. Ez 48, 11), por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 652.

³⁵ Tak samo została określona posługa lewitów (w. 5d), por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1297.

³⁶ שָׂרַת: *służyć, służyć Bogu*, por. WSHP II, s. 608.

³⁷ Dział przeznaczony dla kapłanów będzie miał szczególny charakter, przewyższający dostojeństwem przydziały ofiarowane pokoleniom Izraela.

³⁸ Faktycznie kapłani będą jedyną autoryzowaną grupą społeczną dopuszczoną do sprawowania kultu, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1297.

³⁹ W stosunku do domów kapłanów miejsce właściwego sanktuarium będzie wyróżnione, por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 295.

Lewici, obok kapłanów Sadoka, to druga uprzywilejowana grupa w społeczności Izraela (por. Ez 44,10-14). Obszar wydzielony dla nich będzie tej samej wielkości co obszar kapłanów (czworobok o długości około 13 km i szerokości około 5 km; por. w. 3). Będzie to teren o charakterze służebnym w stosunku do obszaru kapłańskiego, w centrum którego znajdowała się świątynia⁴⁰. Zadania lewitów zostały określone formą מְשָׂרְתֵי (w. 5), a więc tym samym rdzeniem co posługa kapłanów (w. 4). Chodzi o służbę kultyczną. Lewici nie mieli składać ofiar (funkcja zarezerwowana dla kapłanów), lecz asystować przy jej wykonywaniu. Miejsce posługi zostało nazwane terminem הַבֵּית, który Ezechiel stosuje na określenie centralnej budowli świątynnej (Ez 40,45-49). To właśnie przed הַבֵּית znajdował się ołtarz (Ez 43,21). W w. 3-4 nie pojawia się jednak ten termin, lecz dominuje מִקְדָּשׁ (miejsce święte), zatem w w. 5 nazwa הַבֵּית może się odnosić do całego kompleksu świątynnego.

Obszar przeznaczony dla lewitów będzie ich własnością (אֲחֻזָּה)⁴¹, inaczej niż w przypadku kapłanów⁴², których dziedzictwem był Jahwe (Ez 44,28). Rola i dziedzictwo lewitów nie miały charakteru wiodącego, lecz ich obecność oraz zajmowane posiadłości były podporządkowane posłudze kapłanów. Kapłani mieli miejsce na domy, natomiast lewici na obszarze swego dziedzictwa⁴³ mieli 20 sal (לְשָׂכָה)⁴⁴. Różnego typu sale wspomina Ezechiel często (ponad 20 razy, począwszy od tekstu Ez 40,17)⁴⁵. Sale znajdowały się w wielu obiektach świątynnych. Ezechiel nie podaje dokładnego opisu tych pomieszczeń i ich funkcji. Mogły to być magazyny, miejsca do przebierania się lewitów oraz ich odpoczynku⁴⁶.

Po opisie najważniejszych miejsc, które należały do sfery קֹדֶשׁ (świętej), prorok przechodzi do relacji o innej przestrzeni, czyli הָעִיר (miasta) (w. 6). Terminem tym Ezechiel wcześniej określał zdobytą przez Nabuchodonozora

⁴⁰ Lewici będą zamieszkiwali w większym dystansie od świątyni w stosunku do domostw kapłanów, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21-48*, s. 1298.

⁴¹ אֲחֻזָּה: posiadłość ziemską, własność, por. WSHP I, s. 32.

⁴² W ten sposób prorok podkreśla różnicę między pozycją obu grup społecznych, por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 652.

⁴³ Według Lb 35,7 lewici mieli posiadać miasta do zamieszkania (było ich 48) wraz z pastwiskami, położonymi na terenie całego kraju, por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 296.

⁴⁴ לְשָׂכָה = πόλεις τοῦ κατοικεῖν w LXX.

⁴⁵ לְשָׂכָה: sala, komnata, por. WSHP I, s. 504.

⁴⁶ Lewici nie będą już rozproszeni po kraju (jak w przeszłości), lecz zamieszkają na jednym miejscu, por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 652.

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45, 1-8)

Jerozolimę (Ez 40,1) oraz miasto „na górze wzniosłej bardzo”, jakie ujrzął na początku wizji (Ez 40,2)⁴⁷. Z kolei w w. 6 mowa o **הָעִיר**, które miało stanowić obszar przyległy do *daru świętego* (**תְּרִיבֹת**). Dziedzictwo miasta miało się rozciągać prawdopodobnie na południe od sfery świętości (na zachód i wschód rozciągało się dziedzictwo księcia; por. w. 7), jego szerokość wynosić miała 5 tys. łokci, a długość 25 tys. łokci (około 2,5 km na 12,5 km). Tym razem prorok, podając miary, wyjątkowo na pierwszym miejscu wspomina o szerokości, a następnie o długości (por. Ez 48,8). Ezechiel nie przytacza szczegółów na temat zabudowy tej przestrzeni (por. jednak Ez 48,15-18)⁴⁸. Ważne jest natomiast użycie w w. 6 terminu **אֲרָזָה** (dziedzictwo); tym samym przestrzeń ta stanowiła istotną część daru Jahwe dla narodu. Przystęp do tego miejsca będzie miał „cały dom Izraela” (w. 6c). To określenie nawiązuje do tekstu Ez 40,4, w którym zawarte jest polecenie Jahwe skierowane do Ezechiela, który miał przekazać treść otrzymanej wizji „domowi Izraela”. Cały naród będzie miał zatem udział w dziedzictwie, jakie Jahwe przygotował dla odnowionego Izraela⁴⁹. Naród będzie posiadał swoje „miasto” (**הָעִיר**), jednak nie zdobędzie go militarnie, jak przed wiekami (gdy Jerozolimę zdobył Dawid). Stanie się ono czystym darem Jahwe dla ludu.

Posiadłości księcia (Ez 45, 7-8)

Ten krótki tekst rozpoczyna się od wzmianki o księciu (w. 7a), a kończy informacją o pokoleniach Izraela (w. 8h). Prorok przechodzi zatem od relacji o przydziale miejsc świętych oraz roli kapłanów/lewitów i koncentruje się na tym, co świeckie (na czele z księciem oraz całym Izraelem).

W tekście brak użycia Bożego imienia Jahwe, natomiast dwa razy występuje nazwa Izrael (w. 8bg). Najważniejsze rzeczowniki to: książę (w. 7a.8d), dar (w. 7ce), świętość (w. 7ce), własność (w. 7df), miasto (w. 7df), zachód (w. 7gj), wschód (w. 7hj), długość (w. 7i), podział (w. 7i), granica (w. 7j), ziemia (w. 8af),

⁴⁷ W tym wypadku chodzi przede wszystkim o teren świątynny.

⁴⁸ „Miasto” położone było zapewne na południe od świętego miejsca, do którego przylegało, por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 296.

⁴⁹ Na terenie „miasta” znajdą schronienie wszyscy pielgrzymi (przybywający z całego Izraela), udający się na święta do świątyni, por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 652.

posiadłość (w. 8b), lud (w. 8e), dom (w. 8g), pokolenia (w. 8h). Najważniejsze czasowniki to: uciskać (w. 8c), dać (w. 8f).

Prorok kontynuuje relację o podziale terytorium przyległym do sfery świętości (קדש). W. 7 nie ma czasownika, jego funkcję spełnia forma תתנו (dacie) użyta w w. 6. Kapłani, obok wyznaczenia miejsca na miasto, mieli również określić terytoria księcia. Punktem odniesienia jego położenia była strefa תרומות (podobnie jak w stosunku do miasta), czyli dar święty. To określenie występuje aż dwukrotnie w w. 7 (podobnie jak termin תעיר). Zatem obie wielkości stały się wyznacznikiem położenia przestrzeni książęcej.

Książę wzmiankowany w tekście Ez 44,3⁵⁰ będzie miał szczególne przywileje (w kontekście wschodniej bramy zamkniętej)⁵¹. Władca pochodzący z domu Dawida (Ez 34,24; 37,25) w swoisty sposób będzie reprezentował cały Izrael. W tej konstelacji Dawidowe pochodzenie księcia nie miało już znaczenia, a nawet było zbyteczne. Wiadomo, że Dawid pochodził z pokolenia Judy, które miało rdzenne terytorium na południe od Jerozolimy. Władcy nie posiadali osobnych ziem. Inaczej miał wyglądać podział ziemi według wizji Ezechiela. Książę otrzyma terytorium składające się z dwóch części, czyli zachodniej i wschodniej⁵². Pomiędzy tymi partiami znajdowała się sfera *sacrum* (świątynia, kapłani i lewici) oraz miasto (w którym gromadził się cały Izrael). W przeciwieństwie do opisu tych obrębów, w odniesieniu do dziedzictwa księcia prorok nie podaje żadnych miar. Ezechiel jedynie informuje, że teren książęcy będzie przylegał do wschodniego i zachodniego boku kwadratu centralnego (*sacrum* + *miasto*), który miał wymiar 25 tys. łokci (ok. 12,5 km)⁵³. Obie części książęce stanowiły terytoria o kształcie wydłużonego czworoboku, których granice zewnętrzne opierały się na Morzu Śródziemnym – zachód (מִפְּאַתַּת יָם)⁵⁴, i na Jordanie (קְרִימָה קְרִימָה)⁵⁵ – wschód⁵⁶. W ten sposób została określona przestrzeń zajmująca centralną część ziemi Izraela:

⁵⁰ Jego pozycja była znaczna i zbliżała go do kręgów kapłańskich, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1299.

⁵¹ Miał on szczególną pozycję w Izraelu i otrzymał wyjątkowe, będące częścią zewnętrzną świętego, terytorium, por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 653.

⁵² W przeszłości władcy nie posiadali osobnych terytoriów (w stosunku do pokoleń), por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1298.

⁵³ W skład tego boku wchodziły terytoria kapłanów (10 tys. łokci), lewitów (10 tys. łokci) oraz „miasta” (5 tys. łokci), por. D.I. BLOCK, *The Book of Ezekiel*, t. II, s. 653.

⁵⁴ יָם = πρὸς θάλασσαν w LXX.

⁵⁵ Możliwe קריים.

⁵⁶ קריים: strona, krawędź, obszar, kierunek, por. WSHP II, s. 2.

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45,1-8)

„a długość tak jak jeden podział (הַחֲלֵקִים)⁵⁷, od granicy zachodniej do granicy wschodniej” (w. 7c). Pozostałe ziemie dziedzictwa (należące do 12 pokoleń) będą znajdowały się na północ i na południe od tego okręgu środkowego (por. Ez 48,1-29).

Formuła wprowadzająca לְאֶרֶץ (dla ziemi) tworzy równocześnie zakończenie poprzedniej frazy (granice terytorium należne książętom)⁵⁸, jak i początek nowej myśli (w. 8a). Obszar, który składał się z dwóch części (zachodniej i wschodniej), został nazwany ziemią (אֶרֶץ), która była ważną częścią ziemi ofiarowanej przez Jahwe ludowi.

W w. 8 aż dwukrotnie pojawia się nazwa Izrael. Po pierwsze, dział książęcy „będzie [יִשְׂרָאֵל]⁵⁹ jego posiadłością w Izraelu”. Wszystkie zastosowane tu określenia są niezwykle ważne: ziemia, posiadłość, Izrael. Chodzi zatem o wartości, które stanowiły istotę daru Jahwe i były realizacją obietnicy sięgającej czasów Abrahama. Jahwe pozostał wierny swym obietnicom, uczynił Izrael dzieckiem wszelkich dóbr, które miały charakter zbawczy. Wszystkie działy ziemi stawały się strefami bezpieczeństwa dla ludu. Po drugie, w system bezpieczeństwa Izraela została wpisana również rola książąt⁶⁰. Jahwe daje zapewnienie: „i nie będą uciskali więcej [לְאֶרְוֹנוֹ עוֹד] książęta Moi ludu Mojego” (w. 8b)⁶¹. Podstawę tego typu wypowiedzi stanowią dwie przesłanki: niegodna historia dawnych władców oraz postanowienie Jahwe⁶². Władcy orientalni zawsze kojarzyli się z rządami, które obfitowały w praktyki ucisku dotyczącego lokalny lud. Samuel ostrzegał Izrael przed władzą królewską właśnie wówczas, gdy lud domagał się ustanowienia króla: „Zabierze również najlepsze wasze ziemie uprawne, winnice i sady oliwkowe, a podaruje je swoim sługom” (1 Sm 8,14). Były to prorocze słowa. Żaden z władców nie oparł się pokusie „pazerności”, nawet Dawid, który zapragnął Batszeby i kazał zabić Uriasza Chetytę (2 Sm 11,2-27). Jego następcy okazali się jeszcze bardziej zachłanni (podobnie i władcy z północy; por. historię Achaba i Izabel; 2 Sm 21,1-16). Król był

⁵⁷ חֲלֵק: udział w zdobyczy, udział we własności, parcela ziemi, por. WSHP I, s. 307.

⁵⁸ Formalnie należy do w. 8, faktycznie kończy myśl z w. 7.

⁵⁹ יִשְׂרָאֵל = καὶ ἔσται w LXX.

⁶⁰ Zwraca uwagę użyta l. mn. מְשִׁימָי (książęta Moi), podczas gdy w w. 7 użyta była l. poj., por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1300.

⁶¹ Wypowiedź jest niezwykle kategoriyczna w swoim tonie i pozwala wnioskować, że Bóg nie dopuści w nowej rzeczywistości do stosowania siły i nadużyć, por. J. HOMERSKI, *Księga Ezechiela*, s. 296.

⁶² Pomimo swej niegodziwości książęta (władcy) byli pomazańcami (namaszczeni) Jahwe, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1300.

namiestnikiem Jahwe (pomazańcem), lecz często się tej misji sprzeniewierzał (wyjątkiem było panowanie Jozjasza). Ezechiel unika określenia „król” w prorocत्वach odnoszących się do tematu odnowy Izraela (por. jednak Ez 37,24). Forma użyta w w. 8 **נְשִׂיאֵי** (książęta Moi) przywołuje na myśl dawnych władców, którzy panowali w imieniu Jahwe (Moi), lecz okazali się niegodni powierzonej misji, dopuszczali się ucisku (**יָנַה**)⁶³. Uciskany był lud, który w w. 8 został nazwany **עַמִּי** (lud Mój). Obie wielkości: książęta i lud, ściśle przynależały do Jahwe. Motyw ucisku podjął Ezechiel w temacie odpowiedzialności indywidualnej. Kwestia stosowania ucisku względnie powstrzymania się od niego była jednym z kryteriów oceny postępowania jednostki (Ez 18,7.12.16). Temat ten powrócił w opisie „historii” Oholi i Oholiby i dotyczył ucisku najślabszych (Ez 22,7.29). Dzieje Izraela wykazały, że ziemski władca nie okazywał się godnym reprezentantem Jahwe. W nowym porządku ustanowionym przez Pana taka sytuacja już nie zaistnieje. Jego książęta nie dopuszczą się więcej ucisku. Taka perspektywa oznaczała jakościową zmianę w postawie władców. Historia przyszłych epok wykazała, że nie spełnili oni pokładanych nadziei. Proroctwo Ezechiela odnosi się zatem do rzeczywistości idealnej, której realizacja nie miała się dokonać na drodze naturalnej ewolucji społeczeństwa Izraela. Po trzecie, Jahwe zapowiada: „i ziemię dadzą dla domu Izraela, dla pokoleń ich” (w. 8c). Pojawia się tu ponownie temat ziemi oraz Izraela. Do obowiązków książąt należała właściwa dystrybucja ziemi (**יָתַנּוּ** – dadzą)⁶⁴. Nie miała ona być łatwym źródłem dochodów dla książąt (Salomon podzielił całe terytorium na dystrykty podatkowe – por. 1 Krl 4,7)⁶⁵. Ziemia była darem Jahwe dla całego Izraela i wszyscy mieli partycypować w jej dobrach⁶⁶. Celem właściwego rozumienia prawdy, czym był Izrael, prorok rozwija swą myśl i dodaje, że chodzi tu o **שְׁבִטֵיהֶם** (pokolenia ich)⁶⁷. Temat pokoleń był ważny dla Ezechiela; w tekście Ez 37,19 zapowiadał zjednoczenie wszystkich pokoleń Izraela. Nikt nie

⁶³ **יָנַה**: być gwałtownym, gnębić, por. WSHP I, s. 394.

⁶⁴ Wyrażenie to oznacza przede wszystkim umożliwienie ludowi przez władców korzystania z ziemi ofiarowanej mu przez Jahwe, por. W. ZIMMERLI, *Ezekiel 2*, Philadelphia 1983, s. 469.

⁶⁵ Władcy pomimo początkowego rozszerzania terytorium (zwłaszcza przez Dawida) wkrótce tracili wielkie obszary na rzecz wrogich sąsiadów, co powodowało również ucisk prostego ludu, por. H.D. HUMMEL, *Ezekiel 21–48*, s. 1300.

⁶⁶ Bóg jest faktycznym Adwokatem ludu (ubogich), por. L.C. ALLEN, *Ezekiel 12–48*, Word Biblical Commentary 29, Nashville 1990, s. 265.

⁶⁷ **שְׁבִט**: kij, drag, różga, plemię, szczerp, por. WSHP II, s. 400–401.

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45,1-8)

będzie wyłączony (z całego Izraela), z dóbr Jahwe widzianych w perspektywie przyszłej odnowy.

Wnioski teologiczno-pastoralne (Ez 45,1-8)

Prorok po ukazaniu roli kapłanów i lewitów w nowym kulcie (Ez 44,10-31) podejmuje temat przydziału najważniejszych części nowej ziemi Izraela. Jahwe zwraca się niejako (przez Ezechiela) do kapłanów, synów Sadoka, których wysoka ocena z postępowania w przeszłości została wcześniej przedstawiona (Ez 44,15). Prorok, który z całą determinacją negatywnie ocenił czyny całego ludu, a zwłaszcza przywódców, wyróżnia kapłanów, którzy stali się jedyną grupą społeczną zachowującą więzy z Jahwe, i oni byli Jego współpracownikami w nowej sytuacji dziejowej narodu. Kapłani zajmować będą szczególnie pozycję społeczną w Izraelu, mając zapewnione utrzymanie (Ez 44,30) oraz zachowując najwyższe standardy etyczne. Ich pierwszym zadaniem będzie ujawnienie woli Jahwe co do przydziału najważniejszych części nowej ziemi: „A gdy przydzielicie [וַיִּבְרַחַפְּיִלְכֶם] ziemię w dziedzictwo [בְּנַחֲלָה]” (w. 1ab). Motyw ziemi znajduje się w centrum uwagi proroka. Zgodnie z postanowieniem Jahwe będzie to zróżnicowane terytorium. Zatem to Bóg decyduje, która część ziemi będzie święta; podobnie było już w czasach Mojżesza. Objawienie: „Rzekł mu Bóg: Nie zbliżaj się tu! Zdejmij sandały z nóg, gdyż miejsce, na którym stoisz, jest ziemią świętą” (Wj 3,5), był to moment zwrotny w dziejach Izraela. Miejsce święte stało się nową przestrzenią komunikacji Jahwe z ludem, następnie potwierdzonym zawarciem przymierza oraz nadaniem prawa.

Dziedzictwo

Czas i miejsce odgrywają istotną rolę w kształtowaniu relacji Boga z człowiekiem; ten sam schemat pojawia się w Ezechielowym opisie. Prorok zapowiada nastanie czasu, gdy kapłani rzucają los (גִּזְרֵל), by wyznaczyć dziedzictwo: „dar [תְּרוּמָה] dla Jahwe” (w. 1c). Chodzi zatem o wyjątkowy skrawek ziemi.

Dar (תְּרוּמָה) to określenie, które w szczególny sposób wyraża relację osobową Jahwe z Izraelem. Wprawdzie ma ona charakter duchowy, lecz doznaje uzewnętrznienia w rzeczywistości widzialnej. Ze strony ludu ów dar będą ujawniały przede wszystkim wszelkie ofiary składane na ołtarzu w świątyni, z tych dóbr również będą mieli udział kapłani (Ez 44,30), których dziedzictwem

będzie sam Jahwe. Natomiast dziedzictwo Izraela będzie koncentrowało się na centralnym miejscu ziemi w postaci „daru dla Jahwe” (Ez 45,1), w środku, którego znajdzie się świątynia (Ez 45,3). Z tego miejsca będzie się rozchodziło całe dziedzictwo ludu, przynależne do kapłanów (Ez 45,4), lewitów (Ez 45,6) oraz całego ludu, w postaci „miasta” (Ez 45,6). Temat ten kontynuuje prorok w kolejnych opisach wizji, zwracając uwagę na księcia oraz wszystkie pokolenia Izraela (Ez 45,7-8; 47,13-48,35).

Dziedzictwo i dar będą tworzyły podstawowy porządek w nowej ziemi (Ez 47,13), w której nie będzie już żadnych nadużyć i wszyscy mieszkańcy (także cudzoziemcy) będą mogli bezpiecznie zamieszkiwać ziemię (Ez 46,18; 47,22). Nie powtórzą się już nadużycia w dziedzinie społecznej, napiętnowanej przez proroków (Amos, Micheasz). LXX tłumaczy rdzeń בְּרִית czasownikiem κατακληρονομέω , który pojawia się pięć razy w Księdze Ezechiela (Ez 22,16; 45,8; 46,18; 47,13,14). W tekście Ez 45,8 mowa o księciu, który winien dać (dziedzictwo) wszystkim pokoleniom zgodnie z wolą Jahwe.

W Nowym Testamencie czasownik κατακληρονομέω występuje jedynie w Dz 13,19 – w formie cytatu Pwt 7,1. Święty Paweł, przemawiając w Antiochii Pizydyjskiej, przypomina w synagodze, że Bóg wytepił siedem szczepów z Kanaanu, a ziemię „dał w dziedzictwo” (κατεκληρονόμησεν) Izraelowi. Był to punkt wyjścia do ewangelizacji, która ogniskowała się wokół tematu ostatecznego daru Bożego w osobie Zbawiciela Jezusa (σωτήρα Ἰησοῦν) i który został zabity, lecz wskrzeszony przez Boga, wypełniającego w ten sposób swe obietnice (Dz 13,23-33).

Nowotestamentalni pisarze znacznie częściej posługują się krótszą formą, a mianowicie czasownikiem κληρονομέω . Znalazł on zastosowanie w trzecim błogosławieństwie: „Błogosławieni cisi, albowiem oni odziedziczą [κληρονομήσουσιν] ziemię” (Mt 5,5). Treść tego błogosławieństwa mocno związana jest z przesłaniem Ezechiela. Dziedzictwo dotyczy bowiem ziemi, która znajduje się w centrum uwagi proroka. W błogosławieństwie Jezusowym dziedziczyć ją będą oi παιεῖς (cisi), czyli tacy, którzy doskonale naśladują Jezusa w Jego posłuszeństwie okazywanym Ojcu, w pokorze i uległości Jego woli (por. Mt 11,29; 21,5). Chodzi tu o właściwą dyspozycję serca, którą wychwala również św. Piotr (por. 1 P 3,4). Konsekwencją pójścia za Jezusem jest otrzymanie największego dziedzictwa, jakiego może dostąpić człowiek, a mianowicie życia wiecznego. Jest ono ofiarowane każdemu człowiekowi, lecz musi on spełnić jedyny warunek: całkowicie zwrócić się ku Jezusowi: „Każdy, kto dla mego imienia opuści dom, braci lub siostry, ojca lub matkę, dzieci lub pole, stokroć tyle otrzyma i życie wieczne odziedziczy [κληρονομήσει]” (Mt 19,29). Dziedzictwo ucznia Jezusa obejmuje

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45,1-8)

zarówno czas obecny, jak i przyszły (wymiar eschatologiczny). Wierzący nie jest „oderwany” od codzienności, wykonuje wszystkie swe zadania, doświadczając nieustannie błogosławieństwa Bożego, które go przekonuje, że idzie drogą Chrystusa, a napotykanne trudności (krzyże) upewniają go co do słuszności podjętych decyzji życiowych, które owocują w postawie służby względem potrzebujących: „Wtedy odezwie się Król do tych po prawej stronie: «Pójdźcie, błogosławieni Ojca mojego, weźcie w posiadanie [κληρονομήσατε] królestwo, przygotowane wam od założenia świata!»” (Mt 25,34)⁶⁸. Czyny miłości miłosiernej stanowią jedyne kryterium oceny pójścia za Jezusem. Jest to odpowiedź zaangażowanej wiary na miłość. Podobnie poucza papież Franciszek w orędziu na Światowy Dzień Modlitw o Powołania (2018 r.):

Wyjście, fundamentalne doświadczenie powołania: U podstaw każdego powołania chrześcijańskiego jest to zasadnicze poruszenie doświadczenia wiary: wierzyć to znaczy porzucić samego siebie, porzucić wygodę i bezkompromisowość swego „ja”, aby skoncentrować nasze życie na Jezusie Chrystusie; jak Abraham porzucił swoją ziemię, wyruszając z ufnością, wiedząc, że Bóg wskaże drogę do nowej ziemi. Tego „wyjścia” nie należy rozumieć jako pogardy dla własnego życia, swoich uczuć, własnego człowieczeństwa. Przeciwnie, ten, kto wyrusza, by pójść za Chrystusem, odnajduje życie w obfitości, dając całego siebie do dyspozycji Bogu i Jego Królestwu⁶⁹.

Życie chrześcijańskie jest realizacją ostatniego Wyjścia, zapowiadanego już przez Ezechiela, lecz zrealizowanego dopiero przez Jezusa Chrystusa, który udziela dziedzictwa życia wiecznego (nowej ziemi) swoim wierzącym.

⁶⁸ Święty Paweł ostrzega, że można utracić dziedzictwo królestwa Bożego: „Czyż nie wiecie, że niesprawiedliwi nie odziedziczą (οὐ κληρονομήσουσιν) królestwa Bożego? Nie łudźcie się! Ani rozpustnicy, ani bałwochwalcy, ani cudzołożnicy, ani rozwiązli, ani mężczyźni współżyjący z sobą” (1 Kor 6,9).

⁶⁹ Por. *Franciszek: Wierzyć to porzucić samego siebie*, Wiara.pl, <http://papiez.wiara.pl/doc/2449691.Franciszek-Wierzyc-to-porzucic-samego-siebie> [dostęp: 5.05.2018].

Od ziemi ku eschatologii

Z kolei fragment (w. 7-8) zawarty jest w ramach dwóch formuł: לְנָשִׂיא; (dla księcia) – לְשִׁבְטֵיהֶם (dla pokoleń ich) (w. 7a,8h). Tekst jest otwarty na cały dom Izraela, łącznie z jego przywódcą (przywódcami). Lud ma być szczególnym beneficjentem pełnego daru Jahwe (ziemi), a szafarzami tego porządku ponownie ustanowieni zostają książęta. Brak użycia tytułu „król” jest znamienny i świadczy o pomniejszeniu roli władcy, który nie będzie królem, lecz pełniącym posługę w imieniu Jahwe.

W pewnym sensie pozycja księcia będzie wznioślejsza od dawnych królów Izraela. Kapłani zostali zobowiązani do przekazania władcy ogromnego terenu, który rozciągać się będzie na zachód i wschód od świątyni oraz otaczających ją obszarów (kapłańskich, lewickich i miejskich). Takiego przydziału nie przewidywało prawo Mojżeszowe. Królowie byli członkami różnych pokoleń i partycypowali w ich przydziałach ziemi. Wyjątkową pozycję osiągnął Dawid, który zdobył Jerozolimę, wówczas nienależącą do żadnego pokolenia.

Władcy w nowej rzeczywistości obejmą w posiadanie (לְאֶרְצָהּ) ziemię, które rozciągać się będą od morza do rzeki. Dla ówczesnych Izraelitów był to znak stabilnego panowania nad terytorium osadzonym na naturalnych granicach, które nie mogły być przekraczane przez obce i wrogie ludy. Na północ i południe od ziemi księcia rozciągały się obszary ziemskie przeznaczone dla dwunastu pokoleń Izraela, począwszy od Judy na północy i Beniamina na południu (por. Ez 48,8,23). Nie będzie żadnych napięć między pokoleniami, a o ich dobrobyt będą musieli zabiegać właśnie książęta, który otrzymali konkretną wskazówkę: „nie będą uciskali więcej książęta Moi ludu Mojego” (w. 8c). Ich obowiązkiem będzie troska o właściwe korzystanie z ziemi („i ziemię dadzą”), do której będą miały dostęp wszystkie pokolenia (לְשִׁבְטֵיהֶם) Izraela, niezależnie od jego liczebności oraz położenia w stosunku do centrum ziemi (świątyni). Dar (nowa rzeczywistość), który ofiaruje Jahwe Izraelowi, nie będzie mógł być w niczym ograniczany przez próby zawładnięcia nim przez jednostki (władców).

Czyny określane czasownikiem יָנָה (być gwałtownym) były niezwykle haniebne, dokonywane przez ludzi mających władzę, bogactwo lub inną przewagę nad słabszymi (w. 8). Były to występki rujnujące życie społeczne, a zatem cały „dom Izraela”. Temat ten podejmuje Ezechiel zwłaszcza w kontekście pouczenia o odpowiedzialności indywidualnej (Ez 18,1-32). Mąż sprawiedliwy to ten, który nikogo nie krzywdzi (Ez 18,7,17), natomiast człowiek jemu przeciwny uciska biednego i bezbronno (Ez 18,12). Takie postawy nieobce były

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45,1-8)

w dziejach narodu; najbardziej niegodziwy był ucisk skierowany przeciwko ojcu, matce, obcym, sierotom i wdowom (Ez 22,7). Prorok ogólnie stwierdza, że tego typu grzechy dotyczyły lud ziemi, a więc chronioną przez Jahwe część domu Izraela (Ez 22,29).

W świetle powyższych zasad i przestróg zapowiedź powstrzymania się przez władców Izraela od uciskania ludu Jahwe wnosi nową jakość w strukturę życia narodu przymierza (Ez 45,8; 46,18). Prorok wskazuje na idealną społeczność, która będzie odpowiadała idealnej rzeczywistości prezentowanej w całej wizji Ez 40–48. Będą to nowe pokolenia Izraela, które nie będą już dziedziczyły grzechów przodków, lecz zaistnieją na bazie dzieła Jahwe dokonanego z suchych kości (Ez 37,1-14), otrzymującego życie „w rękach” Jahwe (Ez 37,19). Będą to pokolenia cieszące się przydziałem ziemi (Ez 45,8; 47,21; 48,29) mającej określone granice (Ez 47,3), w której znajdzie się miejsce również dla cudzoziemców (Ez 47,22-23). Pokolenia Izraela będą wspólnie pracować dla dobra całej społeczności (Ez 48,19). Szczególną manifestacją pokoleń ludu będą bramy miasta skierowane w cztery strony świata i noszące imiona 12 patriarchów (Ez 48,31nn).

Dwanaście pokoleń Izraela stało się nadzieją zbawienia dla całego świata, zgodnie ze słowami Jezusa: „Zbawienie bierze początek od Żydów” (J 4,22b). Chodzi tu o całą społeczność Izraela, a nie jedno pokolenie (Judy). Wszyscy apostołowie pochodzili z tego narodu, choć niektórzy nosili imiona greckie (Andrzej, Filip), co świadczy o silnych wpływach hellenistycznych w Galilei, zwłaszcza nad Morzem Tyberiadzkim (Galilejskim). Nie ma w tym jednak jakiegoś przypadku. Misja Jezusa zmierzała do zrealizowania pełnego postanowienia Boga, które obejmowało całą ludzkość, a Grecy byli jej symbolem (= wszyscy obcy w stosunku do Izraela). Znamienne jest użycie terminu φυλή (pokolenie, naród) przez św. Mateusza, który stosuje go zaledwie dwa razy. Pierwszy raz odnosi się do tematu nagrody za radykalne pójście za Jezusem. Na pytanie postawione w tej sprawie przez Piotra Pan odpowiedział: „Zaprawdę, powiadam wam: Przy odrodzeniu, gdy Syn Człowieczy zasiądzie na swym tronie chwały, wy, którzy poszliście za Mną, zasiądziecie również na dwunastu tronach, sądząc dwanaście pokoleń Izraela” (φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ) (Mt 19,28). Odpowiedź otrzymuje (niespodziewany dla uczniów) wymiar eschatologiczny, a więc daleko przekraczający ich dążenia, związane z doczesnym panowaniem. Jezus odwołuje się do formuły „pokolenia Izraela”, która występuje również w Ez 45,8. Istnieje związek między tymi tekstami. Mają one eschatologiczne ukierunkowanie i dotyczą losu Izraela. Prorok jednak podkreśla aspekt sprawiedliwości społecznej, jaka ma stać się udziałem pokoleń, natomiast Jezus mówi o sprawiedliwości Bożej. Będzie to osąd nad „dwunastoma

pokoleniami”, a faktycznie – nad całą ludzkością, której Ewangelia będzie głoszona aż na krańce ziemi. Pokolenia Izraela stały się punktem odniesienia dla wszystkich narodów, które będą korzystały z przywilejów Izraela, lecz również zostaną osądzone jak one.

Powyższa prawda będzie zmanifestowana w Paruzji. W tym kontekście św. Mateusz drugi raz używa terminu φυλή: „Wówczas ukaże się na niebie znak Syna Człowieczego, i wtedy będą narzekać wszystkie narody ziemi [πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς]; i ujrzą Syna Człowieczego, przychodzącego na obłokach niebieskich z wielką mocą i chwałą” (Mt 24,30). Wspomniany termin nie odnosi się już do historycznego Izraela, lecz do Izraela kształtowanego przez Ewangelię. Będzie to pełny Izrael, dziedziczący wszystkie obietnice mesjańskie i zbawcze zapowiadane w Starym Testamencie. Wszystkie narody ziemi wezwane są do posłuszeństwa Ewangelii oraz do stania się nowym Izraelem. Tajemnicą pozostaje, na ile ludzkość da się ukształtować nauką Chrystusa. W czasie Paruzji nastąpi rozdział w łonie ludzkości – Chrystus zgromadzi swoich wybranych, pochodzących z historycznego Izraela oraz z czterech stron świata (por. Mt 24,31).

Do myśli soteriologiczno-eschatologicznej w przedmiocie φυλή nawiązuje zwłaszcza Apokalipsa św. Jana. Zwycięstwo Baranka będą oglądać i opłakiwać „wszystkie pokolenia ziemi” (Ap 1,7); wówczas powszechnie znany stanie się triumf Lwa z pokolenia Judy (ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα). Będzie to Odrosł Dawida (por. Ap 5,5) – Baranek, który swoją krwią nabył Bogu ludzi z każdego pokolenia (ἐκ πάσης φυλῆς) języka, ludu i narodu (por. Ap 5,9).

Wizjoner nawiązuje również do historycznej nazwy pokoleń synów Izraela (φυλῶν υἱῶν Ἰσραήλ), którzy staną się nową społecznością, Izraelem eschatologicznym, w łonie którego będą zbawieni z wszystkich ludów (por. Ap 7,1-17). Zamieszkają oni w Jeruzalem Niebieskim, którego bramy będą nosiły imiona 12 pokoleń Izraela – tu są oni już identyfikowani z przywódcami chrześcijańskimi (Ap 21,12; por. Ez 48,3-33).

Doświadczenie tych prawd jest bardzo istotne w życiu wszystkich wierzących, którzy winni mieć świadomość swojej przynależności do 12 pokoleń Izraela, czyli do eschatologicznego Izraela. Papież Jan Paweł II pouczał:

Tworząc grupę Dwunastu, Jezus tworzył Kościół jako widzialną społeczność, tak ukształtowaną, by służyła Ewangelii i przyjściu królestwa Bożego. Liczba dwunastu nawiązywała do dwunastu pokoleń Izraela, co wskazuje, że Jezus zamierzał stworzyć nowy Izrael, nowy lud Boży ustanowiony jako Kościół. Ten stwórczy zamiar Jezusa dostrzegaliśmy w samym słowie, jakim posługuje się Marek w opisie ustanowie-

Święty dar ziemi Izraela (Ez 45,1-8)

nia: „i ustanowił Dwunastu [...]. Ustanowił więc Dwunastu”. Ustanawiać, tworzyć przypomina słowo występujące w opisie stworzenia świata w Księdze Rodzaju oraz u Deutero-Izajasza (Ez 43,1; 44,2), gdzie mowa jest o tworzeniu Ludu Bożego, dawnego Izraela⁷⁰.

W centrum tego dzieła Bożego jest Jezus Chrystus, który nie usuwa Izraela historycznego, lecz czyni go pełnym w wymiarach eschatologicznych, integrującą całą ludzkość, wszystkie pokolenia ziemi.

* * *

Fundamentalny temat ziemi podjął Ezechiel w kontekście kryzysu Izraela przebywającego na wygnaniu w Babilonii. Naród znalazł się bez ziemi. Ten dramatyczny moment okazał się jednak czasem zbawiennym. Jahwe znalazł sposób swej obecności pośród zesłańców (por. Ez 11,16). W przyszłości Izrael miał wkroczyć do odnowionej ziemi, w centrum której znajdzie się świątynia, miejsce zamieszkania Jahwe i spotkania z odnowionym ludem (Ez 45,1-8). Będzie tu miejsce dla kapłanów, lewitów, władców i całego narodu. Prorok nie określa czasu nastania nowej rzeczywistości. Jego otwarte orędzie staje się niezwykle istotne dla zrozumienia przesłania Nowego Testamentu i eschatologicznego daru ofiarowanego wierzącym przez Jezusa Chrystusa.

Andrzej S. Jasiński OFM

⁷⁰ Por. JAN PAWEŁ II, *Komentarz do Ewangelii*, Kraków 2013, s. 229.